

Această situare periferică a monumentului, care nu a depășit condiția unei modeste biserici parohiale, este accentuată de noua interpretare dată acum incintei, pe baza căreia fusese anterior considerată biserică fortificată. Studiul geotehnic al locului de amplasament și informațiile oferite de cercetarea arheologică pun în lumină o cronologie târzie a zidului cu care este înconjurat edificiul de cult (secolele XVII-XVIII), în ciuda aspectului său arhaic, de sorginte gotică, precum și o cu totul altă utilitate, mult mai prozaică, anume aceea de consolidare a terenului, puternic afectat de tasări și fisuri.

Nici calitatea de monument comemorativ al sacrificiului dat în lupta din 1442 dintre oastea ardeleană condusă de voievodul Ioan de Hunedoara și invadatorii otomani nu a rămas neafectată. Desfășurarea bătăliei în proximitatea bisericii a condus, aproape indubitabil, la distrugerea acesteia. Reconstrucția sa cu spesele voievodului pare însă mai puțin probabilă, fiind invocat dreptul de patronat asupra edificiului pe care îl aveau nobilii posesori (familia Erdélyi de Șintereag), transferul de proprietate efectuat în 1448 printr-un act de donație în favoarea capitlului din Alba Iulia și solicitarea târzie, abia din anul 1488, de resfințire a lăcașului de cult. Desigur, toate acestea nu exclud o contribuție financiară a lui Ioan de Hunedoara la reabilitarea construcției, indirectă însă datorită dreptului de patronat, dar îi diminuează semnificativ proporția și fac imposibil rolul de ctitor al monumentului.

Alte inconveniente semnalate de cercetarea multidisciplinară ale cărei rezultate sunt publicate în acest volum și anume neputința surprinderii arheologic a momentului construirii navei romanice (partea cea mai veche a construcției) și distrugerea iremediabilă a informațiilor referitoare la cronologia fazelor de construcție prin lucrările de refacere și "restaurare" executate pe parcursul primei jumătăți a secolului XX contribuie și ele la diminuarea, aparentă, a importanței monumentului. Nu se poate nega faptul că această cercetare i-a smuls bisericii din Sântimbru alura simbolico-sentimentală, fără să poată oferi în schimb semnificații istorice sau artistice cât de cât compensatorii. O biserică aflată la periferia civilizației occidentale, modestă ca dimensiuni și fără un decor de certă valoare artistică, e adevărat cu origini în secolul al XIII-lea, dar fără să fi jucat un rol semnificativ în istoria confesională a zonei – iată portretul actual al monumentului pentru care se propune o detaliată listă de lucrări cu rol de conservare-restaurare.

Și totuși acest bilanț nu este de natură să afecteze adevărata realitate și anume că acest monument, la fel ca multe altele de acest gen, este oglinda (încă) vie a istoriei transilvănene, aflate e drept la periferia civilizației occidentale, dar incontestabil dornică să se integreze acesteia. În lipsa spectaculozității monumentului avem trista soartă a acestui spațiu, atât de grav afectat de poziția sa geopolitică. Privit în sine, ca reper individual al fenomenului arhitectural sau eclesiastic, acest monument nu impresionează. Dar el este parte componentă a unei realități ample și cu consecințe deosebit de benefice pentru acest colț de lume, se adaugă unui număr impresionant de elemente similare menite unui rol civilizator pe care incontestabil l-au îndeplinit, în ciuda vicisitudinii vremurilor. Ca în multe alte cazuri, biserica din Sântimbru este azi singura dovadă palpabilă a continuității de viețuire între lumea romană și cea modernă și această calitate îi conferă o valoare inestimabilă. În jurul său istoria s-a rearticulat, s-au căutat soluții pentru perpetuarea viețuirii, iar misterul care îi ascunde încă atât de bine evoluția o face și mai fascinantă.

Personal, cunosc acest monument încă din anii mai fragede copilăriei. Călătorind periodic pe ruta Timișoara – Cluj-Napoca, mă străduiam să fiu atentă să nu-l scap din ochi când trenul traversa localitatea. Ca și despre cetatea de la Deva, aflată pe același traseu feroviar, am auzit de la cei cu care am călătorit numeroase povești, cu ajutorul cărora mi-am construit o lume la care, acum, că adevărul a ieșit la iveală și oricum, am pretenția de a mă considera istoric de profesie, îmi este greu să renunț. Privind-o, atât de fragilă încă de la începutul existenței sale, și amintindu-mi de acea experiență care mi-a hrănit fantezia copilăriei, îmi doresc cu atât mai mult ca ceea ce autorii volumului în cauză au propus pentru a-i asigura salvarea să nu rămână doar pe hârtie.

ANA DUMITRAN

Doru Radosav, *Arătarea Împăratului. Intrările imperiale în Transilvania și Banat (sec. XVIII - XIX). Discurs și reprezentare*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană – Dacia, 2002, 194 p. + [1] f.

Istoricul Doru Radosav ne oferă un interesant și insolit discurs istoriografic, abordând „intrările regale”, evenimente majore în viața comunităților europene în evul mediu clasic ori în epoca

modernă, dintr-o triplă perspectivă a investigației științifice și-a unei interpretări plină de sugestii: *istorie, antropologie istorică și antropologie culturală*. Înzestrat cu o pertinentă *Introducere* (p. 5-20), de unde aflăm și modelul istoriografic de la care autorul a pornit investigațiile, volumul profesorului clujean este structurat pe trei mari secțiuni: I) *Discurs* (p. 21-96); II) *Reprezentare* (p. 97-149) și III) *Anexe* (p. 150-194). De fapt, asistăm la o interesantă aplicare a formulei istoriografice occidentale la realitățile istorice din Transilvania și Banatul secolelor XVIII-XIX, din perspectiva binomului *discurs și reprezentare*.

La îndemâna acestor precizări, merită reținută una din concluziile istoricului: „Intrările regale, dincolo de cortegii, procesiuni, sărbători – spectacol, ca evenimente au produs o literatură specifică, cu o narativitate, structuri și funcțiuni adiacente. Acest tip de literatură, prin funcționalizarea istoriei și prin pedagogia politică a acelor «tableaux vivants», urmărește instituirea unui discurs al puterii, cu evidente finalități persuasive și injonctive asupra corpului social și asupra percepției publice.” (p. 20). Intrările împăraților habsburgi în Banat și Transilvania secolelor XVIII-XIX sunt interpretate de Doru Radosav din direcția unei întâlniri între *puterea imperială și lumea românească*, fără să fie omise consecințele acestor evenimente, pe termen scurt ori îndepărtat: asumarea evenimentelor în comunitățile românești: conservarea lor de memorie colectivă dar și individuală; reprezentările care au influențat imaginarul colectiv raportate la „arătarea Împăratului”.

Incitantă este, din perspectivă istoriografică, problematica urmărită de profesorul clujean, pornind de la „venirea împărăției creștine” în Transilvania și Banat: raportul dintre Împărat și supuși, pe firul paternalismului și autoritarismului; discursul oficial și imaginar (epifania și munificența imperială); discursul ideologizant, în sensul consecințelor prezenței Împăratului în lumea românească în secolele XVIII-XIX.

Investigație științifică modernă, pe care am fi dorit-o înzestrată și cu un *Indice general*, element metodologic care ar fi înlesnit o mai rapidă consultare a volumului, *Arătarea Împăratului* ne pune la dispoziție, în cadrul secțiunii *Anexe*, câteva texte reprezentative despre călătoriile imperiale în Transilvania și Banat în anii 1773, 1783, 1817 și 1852. Aceste texte ilustrează, cât se poate de convingător, după opinia lectorului contemporan, *binomul discurs și reprezentare*, în prelungirea întâlnirii a două sfere de interese: *lumea imperială și societatea românească din Transilvania și Banat în secolele XVIII-XIX*. Fiecare din cele două sfere de interese pledează pentru un anumit grad de așteptare, din care nu lipsesc certe conotații politice, economice, sociale, culturale și religioase. Cartea lui Doru Radosav, propusă acum spre lectură, răspunde cu ajutorul unor convingătoare texte tocmai la această așteptare de sorginte iluminist-romantică.

IACOB MĂRZA

Edmund Burke, *Reflecții asupra Revoluției din Franța*. Traducere, studiu introductiv și note de Mihaela Czobor-Lupp, București, Editura Nemira, 2000, 336 p.

Reflecții asupra Revoluției din Franța (și asupra activităților anumitor societăți din Londra cu privire la acest eveniment. În forma unei scrisori care urma să fie trimisă mai întâi unui tânăr, la Paris) aduce în prim-plan figura lui Edmund Burke, politician și gânditor de referință al Angliei ultimelor decade ale secolului al XVIII-lea, considerat întemeietor al unui anumit tip de conservatorism englez, în sensul păstrării valorilor liberale. Totodată, această formă de conservatorism se arată moderată față de credința veacului al XVIII-lea, într-un progres destinat să șteargă în întregime imperfecțiunile, inegalitățile și nedreptățile societății umane. Modernitatea gândirii sale este astfel una relativă, iar conservatorismul pe care îl promovează este o critică la adresa liberalismului dominant, cel al Luminilor și al Revoluției franceze.

Volumul care face obiectul prezentării de față conține *Reflecțiile* lui Burke pe marginea evenimentelor petrecute în Franța începând cu 1789, ce își au originea în corespondența acestuia cu „un tânăr gentelman din Paris”. Între timp forma epistolară a fost schimbată, prilejuindu-i autorului o serie de expuneri ale gândurilor sale pe tema revoluției franceze, înglobând aici și dese comparații cu situația politică engleză sau dezbateri având în centru dreptul natural și cel politic. Mihaelei Czobor-Lupp îi datorăm, pe lângă traducerea textului, un studiu introductiv ce tratează sistemul filosofic al lui Burke, un tabel cronologic urmărind viața și activitatea acestuia, apoi un alt tabel cronologic al evenimentelor revoluționare din Franța anilor 1789-1790, ce preced textul propriu-zis, iar la final notele